

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM ÁSATÁSAI ÉS LELETMENTÉSEI 1987-BEN

S. KOÓS JUDIT

Bogács–Pazsagpuszta

A szomolyai általános iskola igazgatójától értesítést kaptunk, hogy Bogács fenti határrészén nagyarányú földmunkát végeztek, melynek során régészeti leletanyag került felszínre. Az iskola egy lelkes tanárával mentünk ki a helyszínre, amely a szakirodalomból kb. 100 éve ismert kora bronzkori lelőhely. A területen a Hórvölgyi Tsz végzett szőlőtelepítés előtti rigolírozást, melynek eredményeként az eke kb. 70–80 cm mélységig elpusztította, megbolygatta a települést. A fagyott földből nagy mennyiségű cserépanyagot, ember- és állatsontot gyűjtöttünk. A leletek jórészt a hatvani kultúra jellegzetes kerámiatöredékei, de találtunk a füzesabonyi kultúrára jellemző kis korsót is.

A szőlőtelepítés előtt, tavasszal mindenképpen szükséges lenne leletmentést végezni.

S. Koós Judit

Edelény–Borsodi földvár

1987-ben az Edelényi Városi Tanács levélben fordult a miskolci Herman Ottó Múzeumhoz, amelyben jelezte, hogy a borsodi földvár területéről kitelepítette a cigánylakosságot, a házakat lebontatta, a földvár egész területét régészeti kutatásra átengedi, és ezt anyagilag is támogatja.

Ennek alapján kezdtük meg a földvár belsejében az ásátást, amelynek során hét szelvényt nyitottunk meg. A nagy mennyiségű, IX–XI. századi kerámiaanyagon kívül bronzékszerek (hajkarikák, karperecek), égett gabonamagvak kerültek elő. Feltártunk két fölbe mélyített lakóházat, melyek közül az egyikben kőkemencét és benne egy edényt találtunk. Előkerült továbbá egy szabadon álló kemence is, melyből négy ép edényt bontottunk ki.

L. Wolf Mária

Felsőzsolca–Várdomb

1987 áprilisában dr. Nováki Gyula és Sándorfy György a történeti Borsod vármegye földvárainak felmérését végezte. Munkájuk során megtekintettek Felsőzsolca határában egy Várdomb elnevezésű helyet is. A területről megállapították, hogy feltehetőleg egy erődített lakótelep lehetett. A helyszínen hullámvonalas kerámiatöredékeket is találtak.

A lelőhelyet 1987 májusában felkerestem, hogy a Nováki Gyula által készített helyszínrajzzal azonosítsam. A területen Árpád- és őskori cserepeket, valamint egy II. Béla pénzt (CHN 79) találtam. A lelőhely kiterjedése kb. 150x150 m.

L. Wolf Mária

1. kép. Edelény–Borsod: A földvár látképe

Karos–Eperjesszög

Folytattuk a múlt évben megkezdett leletmentést a honfoglalás kori temető területén, a 49–61. sírok feltárásával. Két kivétellel valamennyi lovassír. A női sírok érdekesebb leletei: három alkalommal rozettás lószerszámvereteket találtunk, az egyik készlet egy kúp alakú aranyozott ezüstitárgyat is tartalmaz (csótár?) amelynek párhuzamai eddig ismeretlenek a Kárpát-medencében. Két sírban találtunk lábbelivereteket. Az 56. sírban római gemma került elő, valamint öntött, áttört, öt karikából álló hajfonatkorongpár. A férfiak mellett íj, tegez, veretes öv (61), vas szalu és „tarsolyfüggesztő” (60) került elő.

A leletanyagból gazdagságával kiemelkedik az 52. sír: rangját díszítetlen tarsolylemez, poncolt hátterű, aranyozott ezüst palmettás lemezekkel ékes szablya (a lemezek markolatát, függesztőfüleit és torkolatveretét borítják, valamint hüvelyének alsó harmadát), veretes öv, palmettás csontlapokkal díszített tegez, ezüstlemezekkel ékesített fanyereg jelzi. Obulusként két átfúratlan arab dirhem feküdt a fogain, ill. bordáin. Ruhájának alsó szegélyét 12 db nyugati denár felvarrásával díszítették. Mindmáig nem tisztázott a rendeltetése annak a veretsornak, mely egy kb. 70 cm hosszú, 15 cm széles bőrszalagon (?) lehetett, közel 80 különböző formájú veretből állott (köztük egy svasztikával díszített korongból). Az elhunyt felszereléséhez csontszájú tömlő is tartozott, lószerszámának szíjzatát 10 levél alakú csörgős veret ékesítette.

Az ásatáson részt vett: Bodnár Katalin régész, J. Homola Krisztina rajzoló.

Révész László

2. kép. Edelény–Borsod: VI. számú kemence ép edényekkel

Kesznyéten–Szériüskert

A lelőhelyen 1984-ben leletmentést végeztünk. 1985-ben és 1987-ben kétszáz négyzetméter területet tártunk fel. Összesen 64 sír került elő, melyek egyharmada csontvázas, kétharmada hamvasztásos temetkezés. A csontvázas sírok általában melléklet nélküliek és zsugorítottak. Az idén feltártak tájolása egy kivételével ÉNy–DK. Egy esetben külön találtunk egy koponyát, egyszer pedig a hamvak között volt egy koponya. A hamvasztásos sírok kevés kivétellel urnásak, az urnát többször tállal borították. Az urnákban jellegzetes füles bögrét, hajfűrtkarikákat, orsógombot, vaskést, vascsakányokat találtunk. Kevés a fegyver, összesen két hosszúköpűjű, fűzfalevél alakú lándzsahegy került elő.

A temetkezés korát az i. e. 5. század 2. felére tehetjük.

B. Hellebrandt Magdolna

Kesznyéten–Teheészet

Pusztai Imre, a kesznyéteni Szabadság Mgtsz ágazatvezetője jelentette, hogy építkezés során régészeti leletek kerültek felszínre. A lelőhely a Sajó árteréből kiemelkedő domb, ahol tejház és tehenistállók építésébe fogtak, a régi tehenistállóktól Ny-ra. Ennek eredményeként a tejház É-i végénél újkőkori cseréptörödékeket találtak. A 2. istálló ÉNy-i sarkánál valószínűleg kemence lehetett, az ott lévő kövek és cserepek alapján erre lehetett következtetni.

A 3. istálló Ny-i falánál császárkori cserepeket gyűjtöttünk, az ÉNy-i sarkánál pedig csontokat. A 2. és 3. istálló között ívelő D és Ny-i irányú vízvezeték árok egyik

aknájától 5–7 m-re, 2,5 m hosszán, 65 cm mélységben kemence metszetét figyelhettük meg, s a letapasztott, égett réteg felett császárkori cserepeket és átégett kötőredékeket bontottunk ki. A felszínről 90 cm-t dózeroltak le, s a leletek a legyalult területen átlag 50–100 cm között kerültek elő.

B. Hellebrandt Magdolna

Kesznyéten–Tisza dűlő

Pusztai Imre a területen neolit (87., 22., 12., 16.) késő bronzkori (87., 22., 13–15.) és császárkori (87., 22., 2.) cserepeket, valamint egy agyag amulettet (87. 22. 15.) talált.

B. Hellebrandt Magdolna

Miskolc–Pingyom

Pénzes Róbert (Miskolc, Szepesi Pál u. 8.) a Pingyomon hétvégi telkén ásás közben háromszög alakú, finoman retusált őskori pengét talált (87., 12., 1.).

B. Hellebrandt Magdolna

Ónod, vár

Harmadik éve folytatjuk a XVI–XVII. századi vár régészeti feltárását. Idei évben a DNy-i sarokbástya kitisztítását végeztük el. A vastag feltöltődés (és feltöltés) arra utal: az építményt a XVII. század folyamán lezajlott erődítések alkalmával emeleti szintjéig feltöltötték. Belső osztófalai nem voltak, a feltöltés előtt gerendaszerkezetű belső építménye lehetett. Befejeztük a kaputól Ny-ra lévő belső sáv feltárását. Úgy tűnik, a várfalat belülről kísérő pillérsort már a feltöltött talajba ásták, miként a kapu nyugati oldalán lévő kis épületet is. A kaput belső védőfolyosó erősítette. Feltártuk a várbelső DK-i negyedének jórészét is. A már tavaly előkerült belső falhoz (a korábbi Czudar-féle vár fala?) támaszkodtak a palota és gazdasági építmények. Hajdani pompájukat a nagyszámú reneszánsz faragvány jelzi: lunetta, bábos korlátok, torzfo, akan-tuszos díszek, párkánytöredékek. A leletanyag a XVI–XVII. századból származik, a kerámia nagyrészét kályhacsempe-töredékek alkotják.

Előkerült a várat megelőzően e helyütt álló templom bizonytalan maradványai is, s a templom körüli temető néhány sírja.

Révész László

Ózd–Center

Id. Dobosy László értesítette a múzeumot, hogy a Center felé vezető út mentén nagyobb földmunkát végeznek, mely esetleg veszélyeztetheti a hajdani rézkori temetőt. Mint megtudtam, az Észak-Magyarországi Regionális Vízmű Kazincbarcikai Üzemegysége vezetéseket fektet, illetve fektetett a területen. Az üzemegység igazgatójával átnéztük a terveket és a térképeket, melyekből a következők derültek ki: a 26. sz. Ózd felé vezető útról leágazó, Sajóvamos vasútállomás felé vezető bekötőút mellett lévő ÉRV teleptől indul egy ún. 600-as vezeték, mely keresztezi a 26-os utat. Ezután folytatódik a 26-os út jobb oldalán, összesen 2860 m hosszúságban. A centeri bekötőutat nem érinti, s az út mellett lévő fatelepnél véget is ér.

A terepet bejárva nem tapasztaltam, hogy a földmunkákkal megbolygatták volna a temetőt. Ígéretet kaptam arra, hogy a jövőben hasonló munkák megindulása esetén mindenképpen értesítik a múzeumot.

S. Koós Judit

Szentsimon–Kenderföld

1988. február 22-én felkereste a múzeumot Füle Ábel (Ózd–Szentsimon, Simoni út 63.) és Füle Zoltán (Ózd–Szentsimon, Simoni út 177.) és elmondták, hogy Szentsimon–Kenderföld, vagy Bíró földje nevű határrészben homokbányászás közben régészeti leletek kerültek elő. A hangonyi Hangonyvölgye Tsz kezelésében lévő homokbányában a humusz ledózerolása közben cseréptöredékek, vörös, égett agyagtapasztás maradványai, valamint állatcsontok látszottak. Ezekből néhány darabot be is hoztak a bejelentők a múzeumba.

1988. február 24-én, a helyszínen megállapítottuk, hogy a Hangony-patak által körülhatárolt, enyhén emelkedő domb platóján lévő hajdani település nagy részét már elpusztították. A leletek valószínűleg a 60–70 cm vastag humuszból kerültek elő, mert a partfalban, a sárga homokban, illetve agyagban beásás nyomát nem tapasztaltuk. A felszínen leletanyagot nem tudtunk gyűjteni a reggel megindult nagy havazás miatt. Egy boltozatos, vörösre égett kemence töredékeit figyeltük meg.

A bejelentő, Füle Ábel által összegyűjtött cserépeket behoztuk: rézkori, szkíta kori, késő kelta, és császárkori, jellegzetes darabok. Egy vörös, durva, szemcsés anyagú, kézzel formált urnában hamvak is láthatók, az edény töredékeiből összeállítható.

Mivel a lelőhely veszélyeztetett, ezért a jó idő beálltával leletmentést kell kezdenünk a területen.

S. Koós Judit–Lovász Emese

Tiszaladány–Nagyhomokos (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) XVII.

Tiszaladány határában, a Nagyhomokos nevű határrészen évek óta folyik homokbányászat. A helybeliek elmondása szerint régebben is kerültek itt elő cseréptöredékek, nagy edények, sőt állítólag embercsontok is.

Ez év tavaszán újabb nagy felületről tolták le a termőföldet, majd egy szállítmány homokkal ép edényt borítottak ki egy tokaji lakóház udvarán. A helyszínen a lenyesett felületen szabályos gödörfoltokat figyeltünk meg, és az összegyűjtött régészeti anyag alapján leletmentő ásatást kezdtünk. A lelőhely a tokaji hegygel szemközt egy kiemelkedő domb, melyet a Takta-patak övez. A több időszakon át lakott település legkorábbi emlékei a gyéren előforduló, bükki kultúra kerámiaművességének jellemző darabjai.

A nagy mennyiségű leletanyagból nagy részt foglal el a péceli kultúra leletanyaga. Egy-egy gödörben a kora bronzkori nyírségi csoport, valamint a középső bronzkori füzesabonyi kultúra kerámiái jelentkeztek. A feltárt 130 gödör nagyobb hányada császárkori volt. Késő vaskori hagyományokat őrző kerámiaművesség emlékei mellett jellegzetes császárkori anyagot tártunk fel. A gödör mellett feltártunk két császárkori házat, melyek 4,5x3,5 m-es alaprajzokkal, a tetőzetet tartó 6 cölöplyukkal a korszak jellegzetes építményei. A korábban lenyesett felületen is megtaláltuk a gödrök közötti, elpusztított házak mélyebbre nyúló cölöplyukait. Az egyik, félig betöltődött gödörben két szabályosan, mellékletekkel (vaslándzsa, edény, csonteszköz) eltemetett csontvázat találtunk. Munkatárs: Szathmári Ildikó (MNM).

S. Koós Judit–Lovász Emese